

school age and the development of their emotional and aesthetic culture, the moral and physical health formation. The researcher analyzes concert performances of Soviet schoolchildren as a form their education by means of choreographic art.

Group choreographic work in USSR was gradually expanded; improved training for leaders of schoolchildren's dance groups, there was increase of requirement to the selection of repertoire, improved performance skills of younger students. Considerable impetus to the development of choreographic education in Ukraine during the analyzed period was a joint operation of secondary schools and extracurricular education institutions. On the basis of these institutions rallied the group of junior schoolchildren for their creative potential increasing. The conducted analysis of organization of reviews, contests and festivals of junior amateur choreographic art in the Soviet Ukraine will help to improve the educational process in the field of choreographic education in modern conditions.

Key words: *younger schoolchildren, educational process, concert performances, reviews, contests, festivals of amateur art activities, children's creativity, dance troupe, Soviet Ukraine.*

УДК 378.147

Ігор Іваній

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-6578-1480

DOI 10.24139/2312-5993/2017.01/217-228

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

На основі системного та культурологічного підходів і сутнісного аналізу фізкультурно-педагогічних явищ розкрито зміст професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. Виділено структурні (аксіологічний, операційно-технологічний, особистісно-когнітивний, креативний) та функціональні (гносеологічний, гуманістичний, навчальний, виховний, комунікативний, управлінський, соціальний, інформаційний) компоненти професійно-педагогічної культури. Показано, що аксіологічний компонент слугує системоутворювальним чинником та визначає специфіку виявлення інших складових, які у процесі безперервного їх взаємовпливу забезпечують існування професійно-педагогічної культури фахівця.

Ключові слова: *професійно-педагогічна культура, особистість, структурні й функціональні компоненти, фахівець, фізкультурно-спортивна діяльність.*

Постановка проблеми. Фізкультурно-спортивна діяльність у сучасних соціокультурних умовах здійснюється в напрямі її переорієнтації з пріоритетів фізкультурно-спортивних – на фізкультурно-оздоровчі цілі й зміст, загальну рекреаційну функцію, її гуманістичну, культуроформуючу сутність. Це детермінує нові підходи до професійної діяльності фахівця фізичного виховання та спорту на основі професійно-педагогічної культури. Отже, розкриття змісту професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту як системи, що пов'язана з іншими соціокультурними

галуззями – освітою, загальною культурою, фізичною культурою та спортом є актуальною проблемою в педагогічній теорії та практиці.

Аналіз актуальних досліджень. У педагогічній науці розроблено теоретичне підґрунтя для розв'язання зазначеної проблеми (В. Гриньова, І. Ісаєв, А. Маркова, С. Сисоєва, В. Ясвіт та ін.). Існує також значна кількість наукових досліджень, у яких аналізуються окремі складові педагогічної культури фахівців (С. Болсун, М. Васильєва, Є. Єрмаков, Н. Кузьміна, Р. Цокур та ін.). Питання професійно-педагогічної орієнтації фахівців фізичного виховання та спорту розкриваються в роботах Е. Вільчковського, Л. Демінської, Є. Орехова, Л. Сущенко, О. Тимошенко, В. Шкрєбтія та ін., розгляд особливостей фізичної і спортивної культури особистості фахівця висвітлено у працях В. Бальсевича, М. Візителя, М. Віленського, Т. Круцевич, Л. Лубишевої, Л. Матвєєва, Ю. Ніколаєва та ін.

Однак, при достатньо глибоких розробках теорії фізичної культури (огляд досліджень представлено в роботі [13]), лише окремі вчені розглядають питання структури професійної культури вчителя фізичного виховання [5], фізичної та спортивної культури особистості, їх взаємозв'язку [6]. Проте, питання, що розкривають змістове наповнення професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту, сьогодні залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті полягає в розкритті змісту професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту як системи індивідуально-професійних якостей, провідних компонентів і функцій.

Методи дослідження: використано аналіз і синтез науково-методичної літератури (опрацьовано більше 100 джерел), порівняння, абстрагування, моделювання тощо на основі системного і культурологічного підходів [15] та аналізу структури особистості [12]. Системний підхід спрямовує науковий пошук на загальний зв'язок і взаємообумовленість фізкультурно-педагогічних явищ і процесів соціокультурної дійсності, зорієнтуватися на необхідності осягнення культурно-освітніх і фізкультурно-спортивних процесів як системи, що має певні структурні й функціональні ознаки. Культурологічний підхід дозволяє розглядати і тлумачити професійно-педагогічну культуру фахівця як феномен культури, активізувати пошук нових соціокультурних цінностей, аксіологічних орієнтирів фізкультурної й педагогічної дійсності, які відображають її гуманістичний та антропологічний смисл. Аналіз структури особистості фахівця дозволив урахувати особливості його професійно-педагогічних функцій у частині індивідуальних стилів фізкультурно-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Теоретичним підґрунтям у висвітленні змістових характеристик професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту стали фундаментальні праці (І. Богданової, В. Бондаря, В. Гриньової, Н. Гузій, І. Ісаєва, Н. Кузьміною, В. Лозової,

Н. Ничкало, В. Сластьоніна та ін.). Смыслові орієнтири сучасних концепцій дослідники сконцентрують на фіксації професійних координат фахівця з позицій акмеологічного підходу, а професійно-педагогічна культура визначається як комплексна характеристика особливості фахівця, у якій цілісно виявляються його індивідуально-творчі особливості, наявний культурний, соціальний і професійно-педагогічний досвід. Підкреслюється, що професійно-педагогічна культура фахівця уявляє собою складне, багатовимірне явище, а її змістове наповнення та виділення тих чи інших компонентів залежить від підходів до її аналізу.

На основі аналізу методологічних [1, 5, 7, 8, 15 та ін.], психолого-педагогічних [2, 4, 9, 10, 16, 18 та ін.] і фізкультурно-спортивних [3, 6, 9, 13, 14, 20 та ін.] досліджень розкрито сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту як концентрату соціально-педагогічних та фізкультурно-спортивних цінностей, яка представляє інтегровану сукупність особистісних і діяльнісних якостей, що відображають змістові і процесуальні характеристики означеного феномену, та виявляються у способах його творчої самореалізації в фізкультурно-спортивній діяльності, є узагальненим показником його професійно-педагогічної компетентності й метою професійного самовдосконалення.

Відповідно до розглянутих підходів ми виділяємо компоненти професійно-педагогічної культури фахівця – аксіологічний, оперативнотехнологічний, особистісно-когнітивний, креативний, що узгоджується з вимогами культурологічного підходу [4, 10, 14] і окремо звертаємо увагу на креативний компонент, який відображає інноваційно-продуктивний, креативний розвиток особистості фахівця. Відображаючи діалектичну, багаторівневу природу професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту, її цілісний, динамічний характер, компоненти цієї системи мають бути представлені як достатні для її функціонування. З огляду на вищезазначену сутність досліджуваного феномену, виокремлено функціональні компоненти професійно-педагогічної культури фахівця: гносеологічний, гуманістичний, навчальний, виховний, комунікативний, управлінський, інформаційний, соціальний, які є, на наш погляд, характерними для цього виду культури, висвітлюють її особливості й відрізняють даний вид культури від інших.

Представляється доцільним сформулювати головні теоретичні положення, які покладені в основу вивчення й осмислення структурних і функціональних компонентів професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту.

Аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту уявляє собою сукупність особистісно-значущих і особистісно-ціннісних спрямувань, ідеалів, поглядів, позицій, упевнень, відношень. Цінність, на відміну від норми, нормативу припускає вибір

особистістю власного морального вчинку. Методологічним підґрунтям феноменології фізкультурно-спортивних цінностей стали наукові положення М. Віленського, Е. Вільчовського, Т. Круцевич та ін., якими виділяються аксіологічні позиції суб'єкта пізнання (перетворювальний, пізнавальний, ціннісно-орієнтаційний і комунікативний аспекти) з виходом на розкриття їх функціонально-ціннісного змісту.

У процесі аналізу ціннісного потенціалу фахівця фізичного виховання та спорту нами виділено такі цінності професійно-педагогічної культури особистості:

- *інтелектуальні цінності* – знання про методи й засоби фізичного розвитку людини як головної складової організації здорового стилю життя;

- *фізичні цінності* – здоров'я, тілобудова, рухові якості, уміння, навички, фізичні навантаження, моторна діяльність, спрямування до вдосконалення;

- *педагогічні цінності* – володіння методичними (технологічними) основами фізичного виховання, методичні вміння й навички фізкультурно-спортивної діяльності;

- *соціально-психологічні цінності* – активний відпочинок, задоволення, розваги; навички поведінки в колективі; спілкування; поняття честі, засоби виховання й соціалізації, рекорди, перемоги, традиції;

- *психічні цінності* – емоційні переживання, швидкість мислення, творчі нахили, риси характеру;

- *культурні цінності* – пізнання, самоствердження, самореалізація, відчуття власної гідності, естетичні й моральні якості, авторитет;

- *інтенційні цінності* – ступінь популярності занять фізичною культурою та спортом, спрямованість думки про престижність фізичної культури, соціально-психологічних установок і мотивації до занять фізичними вправами;

- *матеріально-технічні цінності* – комфортне предметно-просторове середовище освітньо-розвивального простору професійно-педагогічної культури: музичний супровід, обладнання, інвентар, наочні посібники, комп'ютерний супровід, гарна спортивна форма тощо.

Цінності професійно-педагогічної культури фахівця забезпечують свідоме цілепокладання у професійно-педагогічній діяльності, генерування і впровадження гуманістичних, інноваційних технологій у фізкультурно-спортивну практику. Сама така єдність аксіологічних орієнтирів створює фундамент особистої світобудови, творчого світомоделювання, професійно-педагогічного самовизначення у фізкультурно-спортивному просторі відповідно виробленим світоглядним переконанням та ідеалам.

Операційно-технологічний компонент професійно-педагогічної культури фахівця включає процесуально-діяльнісний і комунікативний аспекти культури, містить у собі способи і прийоми, які зумовлюють його

функціональну готовність вирішувати завдання фізкультурно-спортивної діяльності. Операційний аналіз фізкультурно-спортивної діяльності спрямовує її на вирішення різноманітних фізкультурно-спортивних завдань. До них відносяться сукупність конструктивно-прогностичних, етико-комунікативних, організаційно-діяльнісних, корективно-регулювальних завдань, способом вирішення яких і є технологія фізкультурно-спортивної діяльності. Комунікативний аспект професійно-педагогічної культури уявляє собою, по-перше, всі форми перцептивного сприйняття людей і спільноти, з якими взаємодіє фахівець і які більш чи менш повно актуалізуються в нього у спілкуванні, по-друге, всі узагальнені або приватні переживання, які виявляються в контактах із професійно-педагогічним середовищем, і, по-третє, всі способи прийому і методи вербальної і невербальної комунікації.

Операційно-технологічний компонент культури фахівця дає уявлення про організацію професійно-педагогічних дій на основі набутих професійно-педагогічних умінь і навичок. Діяльність особистості і є тим механізмом, який дозволяє перетворювати сукупність зовнішніх впливів у власне розвивальні зміни, у новоутворення особистості як результату розвитку (О. Бондаревська, С. Гончаренко, І. Зимня, В. Сластьонін та ін.).

З огляду на вищезазначене зміст операційно-технологічного компонента утворюють:

- *гуманітарно-гностичні вміння й навички*, які націлюють на ціннісно-смысловий зміст професійних знань;
- *дидактичні знання, уміння й навички* організації процесу фізкультурно-спортивної освіти і самоосвіти;
- *методичні вміння й навички* ефективно та якісно вирішувати завдання фізкультурно-спортивної освіти, включаючи і нетрадиційні методики й технології;
- *здатності до рефлексії, саморефлексії й самоусвідомлення*.
- *етико-комунікативні вміння й навички*, які необхідні для формування матеріальної відповідальності за наслідки своєї діяльності сприймати різні інтереси, потреби і цінності інших людей у галузі фізичної культури та спорту;
- *уміння й навички управління вольовою та емоційною сферою*, різними технологіями подолання професійної, педагогічної і комунікативної деструкції з метою посилення емоційного аспекту передачі цінностей фізичної культури та спорту.

Отже, операційно-технологічний компонент професійно-педагогічної культури фахівця спрямований на фізкультурно-спортивну діяльність не тільки як на раціональну, але й як ціннісно-орієнтовану дію. В основі мети даного виду діяльності покладено професійно-педагогічні цінності, які відбивають можливість свідомого вибору фахівцем цілі, напряму, способів, мотивів фізкультурно-спортивної діяльності, включення особистості в

соціально-значущу, морально-духовну фізкультурно-спортивну діяльність, має на увазі комунікативну толерантність, забезпечує оптимальний рівень емоційно-вольової стійкості на основі саморегуляції й виконання завдань.

Особистісно-когнітивний компонент професійно-педагогічної культури фахівця містить знання, професійно-важливі якості, що пов'язані з когнітивно-пізнавальним і навчальним аспектами культури, які забезпечують успішність його фізкультурно-спортивної діяльності. Аналіз особистісно-когнітивного компоненту професійно-педагогічної культури фахівця здійснювався у форматі функціонального підходу, теоретичним підґрунтям якого стали праці з психології (І. Бех, Л. Божович, Е. Ільїн, К. Платонов, А. Маркова, Н. Сміт та ін.), теорії фізичної культури (В. Бальсевич, Т. Круцевич, Ю. Ніколаєв та ін.).

У структурі знань фахівця фізичного виховання та спорту ми виділяємо аспекти знання, які відбивають інтегративну сутність культурних явищ, що розглядаються, а саме:

- *філософські знання* виконують методологічну функцію відносно пізнання фізичної культури та спорту, оскільки їх сутність пов'язана з людиною. У цьому аспекті досліджується місце людини у взаємовідносинах з суспільством, природою і культурою, проблеми людської тілесності, співвідношення біологічного й соціального в людині;

- *медико-біологічні та валеологічні знання* стосуються питань здоров'я людини, оздоровчого ефекту фізичних вправ, адаптації організму людини до фізичних навантажень, ведення здорового способу життя. Здоров'я людини розглядається через розуміння її цілісності, а фізкультурно-спортивна діяльність, що здійснюється в цілісності свого змісту й спрямована на психосоматичне і психосоціальне в людині, має об'єктивний потенціал оздоровчого ефекту;

- *психолого-педагогічні знання* пов'язані з вихованням людини, її всебічним і гармонійним розвитком шляхом використання засобів фізичної культури та спорту й методів раціонально-організованого навчально-виховного процесу на основі засвоєних методичних знань;

- *культурологічні знання* з позицій теорії людської діяльності й потреб розкривають внутрішні зв'язки фізичної культури та спорту із загальною культурою. Даний аспект знання вивчає ціннісний потенціал фізичної культури та спорту і його внесок у цілісний розвиток особистості, а також їх роль у розвитку творчих здібностей людини.

Ґрунтуючись на концепції Л. Лубишевої [12], виділено якості особистості фахівця-професіонала, що концентруються навколо його ціннісно-мотиваційної (інтереси, установки, цілі, цінності) і операційної (свідомість, мислення, здатності) сфери. Особливу роль ми відводимо фізкультурно-спортивному світогляду фахівця, у якому філософська категорія «людиномірність» (М. Іграгімов [7]) постає його теоретичним підґрунтям.

Саме фізкультурно-спортивний світогляд фахівця як фокус бачення світу культури (фізичної, спортивної, тілесної, культури здоров'я та ін.) являє собою механізм його мотиваційної сфери, специфічну призму духовності, через яку відбувається цінносно-смісловне осягнення фізкультурно-спортивної дійсності, осмислення професійної життєдіяльності.

Вищезазначене дозволяє у змісті особистісно-когнітивного компоненту фахівця фізичного виховання та спорту виділити такі особистісні якості: спрямованість на інтереси, потреби й захист людської гідності; делікатність, наявність педагогічного такту; любов до учнів, гуманність, милосердя; високий рівень емпатії та експресивних здатностей; здатність до аналізу й оцінки поточної навчальної ситуації та з умінням здійснити вибір і ухвалити рішення; здатності, пов'язані із завданнями з реалізації зробленого вибору, ухваленого рішення; здатності взаємодії з іншими людьми (включаючи толерантність); здатності, пов'язані з необхідністю подальшої освіти у змінних соціальних умовах; прагнення до досконалості професійної діяльності й адекватна їй самооцінка.

Теоретичні положення Л. Богоявленської, А. Петровського, Я. Пономарьова та ін. лягли в основу розкриття змістових характеристик *креативного компоненту* професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. Цей компонент передбачає єдність аналітичного й дивергентного мислення, логіки та інтуїції, елементів професійно-педагогічної творчості. Якщо творчість виступає процесуально-результативною характеристикою діяльності, то креативність – як детермінанта творчого процесу, суб'єктивно-обумовлювальною характеристикою особистості фахівця.

Окрім сукупності відносно-статичних (структурних) компонентів, професійно-педагогічна культура фахівця фізичного виховання та спорту включає зазначені вище процесуальні (функціональні) компоненти, які скеровують його фізкультурно-спортивну діяльність. Ми не можемо в межах статті описати детально функції професійно-педагогічної культури фахівця, лише акцентуємо увагу на найбільш характерних їх ознаках:

- *гносеологічна функція* проявляється в забезпеченні цілісного уявлення фахівця про фізкультурно-спортивну діяльність, про реальні шляхи її пізнання й засвоєння. Дана функція обумовлює наявність методологічної культури, культури мислення і розумової праці;

- *гуманістична функція* забезпечує культивування людської гідності у фізкультурно-спортивній діяльності. Гуманістична функція обумовлює наявність духовної культури, моральної культури, гуманітарної культури;

- *навчальна функція* спрямована на засвоєння фахівцем системи знань, умінь і навичок, оволодіння методиками фізичного виховання та досягнення спортивних результатів, тобто оволодіння професією, що пов'язано з формуванням дидактичної, методичної і технологічної культури;

- *виховна функція* сприяє засвоєнню цінностей, формує активне ставлення до оточуючої дійсності, а головне – до людини як найвищої цінності, тих культурних надбань, які є основою духовної культури особистості. Виховна функція забезпечує формування етичної, фізичної, спортивної, екологічної культур фахівця;

- *комунікативна функція* в низці інших функціональних компонентів займає особливе місце в силу того, що фізкультурно-спортивний педагогічний процес неможливий без контактів між людьми, сприяє обміну інформацією, соціально-психологічній взаємодії, установленню зворотнього зв'язку. Комунікативна функція обумовлює наявність комунікативної культури, культури спілкування та рефлексивної культури;

- *управлінська функція* пов'язана з організацією фізкультурно-спортивного процесу, діяльності й спілкування, що забезпечує її високу результативність і досягнення мети. Управлінська функція виявляється у правовій і управлінській культурі, культурі поведінки фахівця;

- *соціальна функція* спрямовує діяльність фахівця на покращення фізичного здоров'я різних верств населення та громадського здоров'я в цілому. Соціальна функція виявляється в культурі здоров'я, соціальній культурі особистості;

- *інформаційна функція* пов'язана з інформаційним забезпеченням гносеологічного, гуманістичного, гуманістичного, навчального, виховного, комунікативного, управлінського, компонентів культури фахівця.

Висновки. Розкрито й теоретично обґрунтовано зміст професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту, яка включає структурні (аксіологічний, операційно-технологічний, особистісно-когнітивний, креативний) і функціональні (гносеологічний, гуманістичний, навчальний, виховний, комунікативний, управлінський, соціальний, інформаційний) компоненти, що взаємопов'язані та взаємообумовлені між собою. Аналіз змісту професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту показав, що духовне, ціннісне становлення особистості фахівця є основою для функціонування всіх компонентів досліджуємого явища, оскільки гуманістичні ціннісні відносини пронизують всі компоненти культури фахівця. Аксіологічний компонент, який є нормативним ядром особистості, слугує системоутворювальним елементом у професійно-педагогічній культурі та визначає специфіку виявлення інших компонентів, які у процесі безперервного взаємовпливу забезпечують існування професійно-педагогічної культури особистості фахівця.

Подальші дослідження в цьому напрямі пов'язуємо з побудовою моделей формування професійно-педагогічної культури студентів у вищому навчальному закладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Філософічність освіти : теорія, методологія, практика / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 10–18.
2. Бех І. Д. Духовний розвиток особистості : доступ у незвідане / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 5–28.
3. Голенкова Ю. В. Саморегуляція як фактор формування майбутніх вчителів фізичної культури : автореф. дис... канд. наук фіз. вихов. та спорту : 24.00.02 / Ю. В. Голенкова. – Харків, 2011. – 20 с.
4. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя : теоретичний та методичний аспекти : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. М. Гриньова. – К., 2001. – 45 с.
5. Демінська Л. О. Аксиологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання / Л. О. Демінська. – Донецьк : Юго-Восток, 2013. – 436 с.
6. Драндров Г. Л. Теоретические основы взаимодействия физической и спортивной культуры / Г. Л. Драндров, В. А. Бурцев, Е. В. Бурцева // Теория и практика физической культуры. – 2013. – № 6. – С. 14–19.
7. Ібрагімов М. «Людиномірність» як категорія практичної філософії у поліваріантності фізкультурно-спортивного світогляду / Михайло Ібрагімов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 2. – С. 128–135.
8. Іваній І. В. Методологічні засади формування фізичної культури особистості // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 5. – С. 32–36. doi:10.6084/m9.figshare.971030.
9. Іваній І. В. Сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту / І. В. Іваній // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 1(45). – С. 136–146.
10. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Ф. Исаев. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 208 с.
11. Косяк В. А. Людина і її тілесність у різних формах культури : навч. посібник / В. А. Косяк. – Суми : Університетська книга, 2010. – 318 с.
12. Лубышева Л. И. Введение в социологию физической культуры и спорта : курс лекций / Л. И. Лубышева. – М. : РГАФК, 2001. – 121 с.
13. Николаев Ю. М. Теория физической культуры: что же это такое? / Ю. М. Николаев // Теория и практика физической культуры. – 2015. – № 1. – С. 94–99.
14. Скатков Н. Н. О культуре. 2-е изд. (Классика гуманитарной мысли. – Вып. 1) / Н. Н. Скатков. – СПб. : СПбГУП, 2014. – 416 с.
15. Смит Н. Современные системы психологии / Н. Смит ; пер. с англ. А. А. Алексеева. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2003. – 330 с.
16. Сутула В. О. Системоутворювальна функція фізичної культури / В. О. Сутула // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2014. – № 1. – С. 118–121.
17. Физическая культура : учебник / коллектив авторов ; под ред. М. Я. Виленского. – М. : КНОРУС, 2012. – 424 с.
18. McLean K. N. What motivase the motivators? An examination of sports coaches / K. N. McLean, C. I. Mallet // Physical Education and Sport Pedagogy, 2011. – Vol. 17 (1). – P. 21–35. doi: 10.1080/174089.2010.535201.
19. Grum B. I. Convention thought and practice in physical education problems of teaching and implications of change / B. I. Grum // Quest. – 1998. – № 45. – P. 17–23.

20. Voinar I. Problems and Tendencies of professionals Education in Physical Culture area / I. Voinar // *Physical Education and Sport Pedagogy*. – 2011. – Vol. 17 (1). – P. 44–50. doi: 10.1080/17398872.2010.544902.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V. (2008). *Filosofichnist osvity: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Philosophic character of education: theory, methodology and practice]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 4, 10–18 (in Ukrainian).

2. Bekh, I. D. (2007). *Dukhovnyi rozvytok osobystosti: dostup u nezvidane* [Spiritual development of the personality: access to unknown]. *Pedahohika i psykholohiia*, 1, 5–28 (in Ukrainian).

3. Holenkova, Yu. V. (2011). *Samorehuliatsiia yak faktor formuvannia maibutnikh vchyteliv fizychnoi kultury* [Self-regulation as the factor of future physical training teachers' formation] (PhD thesis abstract). Kharkiv. (in Ukrainian).

4. Hryniova, V. M. (2001). *Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnioho vchytelia: teoretychnyi ta metodychnyi aspekty* [Formation of the future teacher's pedagogical culture: theoretical and methodological aspects] (DSc thesis abstract). Kyiv. (in Ukrainian).

5. Deminska, L. O. (2013). *Aksiolohichni zasady profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia* [Axiological bases of professional-pedagogical education of the future physical training teachers]. Donetsk: Yuho-Vostok. (in Ukrainian).

6. Drandrov, H. L. (2007). *Teoreticheskie osnovy vzaimodeistviia fizicheskoi i sportivnoi kultury* [Theoretical bases of physical and sports culture interconnection]. *Teoriia i praktika fizicheskoi kultury*, 6, 14–19 (in Russian).

7. Ibrahimov, M. "Liudynomirnist" yak katehoriia praktychnoi filosofii u polivariantnosti fizkulturno-sportyvnoho svitohliadu ["Human measuring" as the category of practical philosophy in multi variance of physical training and sport world-view]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, 2, 128–135. (Ukrainian).

8. Ivani, I. V. (2014). *Metodolohichni zasady formuvannia fizychnoi kultury osobystosti* [Methodological bases of the personality's physical culture formation]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 5, 32–36. (in Ukrainian).

9. Ivani, I. V. (2015). *Sutnist profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu* [Essence of professional-pedagogical culture of the physical training and sport specialist]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 1 (45), 136–146. (in Ukrainian).

10. Isaiev, I. F. (2002). *Professionalno pedahohicheskaia kultura prepodavatel'ia* [Professional-pedagogical culture of a teacher]. Izdatelskii tsentr "Akademiiia". (in Russian).

11. Kosiak, V. A. (2010). *Liudyna i yii tilesnist u riznykh formakh kultury* [Human and her corporality in different forms of culture]. Sumy: Universytetska knyha. (in Ukrainian).

12. Liubysheva, L. I. (2001). *Vvedeniie v sotsiolohiiu fizicheskoi kultury i sporta* [Introduction in sociology of physical culture and sport]. M.: RGAFK. (in Russian).

13. Nikolaiev, Yu. M. (2015). *Teoriia fizicheskoi kultury chto zhe eto takoe* [Theory of physical culture: what is it?]. *Teoriia i praktika fizicheskoi kultury*, 1, 94–99. (in Russian).

14. Skatkov, N. N. (2014). *O culture* [About culture]. SPb: SPbGUP. (in Russian).

15. Smit, N. (2003). *Sovremennyye sistemy psikhologii* [Modern systems of psychology]. SPb Praim evroznak. (Russian).

16. Sutula, V. O. (2014). *Systemoutvoriuvalna funktsiia fizychnoi kultury* [System forming function of physical culture]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*, 1, 118–121. Kharkiv: KhDAFK. (in Ukrainian).

17. Vilenskii, M. Ya. (2012). *Fizicheskaia kultura [Physical culture]*. M.: KNORUS. (Russian).
18. McLean, K. N., Mallet, C. I. (2011). What motivase the motivators? An examination of sports coaches. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 17 (1), 21–35. doi: 10.1080/174089.2010.535201.
19. Crum, B. I. (1998). Convention thought and practice in physical education problems of teaching and implications of change. *Quest*, 45, 17–23.
20. Voinar, I. (2011). Problems and Tendencies of professionals Education in Physical Culture area. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 17 (1), 44–50. doi: 10.1080/17398872.2010.544902.

РЕЗЮМЕ

Иваний Игорь. Содержание профессионально-педагогической культуры специалиста физического воспитания и спорта.

На основе системного и культурологического подходов и сущностного анализа физкультурно-педагогических явлений раскрыто содержание профессионально-педагогической культуры специалиста физического воспитания и спорта. Выделены структурные (аксиологический, операционно-технологический, личностно-когнитивный, креативный) и функциональные (гносеологический, гуманистический, учебный, воспитательный, коммуникативный, управленческий, социальный, информационный) компоненты профессионально-педагогической культуры. Показано, что аксиологический компонент служит систематизирующим фактором и определяет специфику проявления остальных составляющих, которые в процессе непрерывного их взаимовлияния обеспечивают существование профессионально-педагогической культуры специалиста.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая культура, личность, структурные и функциональные компоненты, специалист, физкультурно-спортивная деятельность.

SUMMARY

Ivanii Igor. The content of professional-pedagogical culture of the physical training and sport specialist.

The content of professional-pedagogical culture of the physical training and sport specialist is revealed in the article from the position of the systemic and content analysis of physical training pedagogical phenomena. Studying of the personality's structure, taking into account scientific approaches to the definition of structure and functions of the personality's professional activity gives an opportunity to single out in inner expression of professional-pedagogical culture of the physical training and sport specialist the following components: structural-axiological, operational-technological, personality-cognitive, creative; functional-gnosilological, humanistic, educational, communicative, administrative, social, informational.

In the process of the axiological component content analysis we have distinguished intellectual, physical, pedagogical, social-psychological, psychical, cultural, intentional and logistical values of professional-pedagogical culture of the specialist's personality. The content of operational-technological component is formed by humanistic-gnostic, didactic, methodological, ethic-communicative, management (will and emotional sphere), reflexive skills which direct physical training and sport activity of a specialist not only to rational, but also to values oriented action. Personality-cognitive component of the professional-pedagogical specialist culture contains knowledge (philosophic, culturological, medical-

biological and valeological, psychological-pedagogical), professionally important qualities (direction to the interests, humanity, pedagogical tact, high level of empathy, ability to the interaction with other people, striving to perfection of professional activity etc.), which in the first place define physical training and sport world-view as focus of culture world vision (physical, sport, corporal health culture and others) which is a mechanism of its motivation sphere, specific spiritual prism through which value-significative comprehension of physical training and sport reality occurs. Creative component presupposes unity of analytical and divergent thinking, logic and intuition, professional-pedagogical creativity and guarantees effective, dynamic functioning of other components which acquire creative, progressive-stimulating character and create conditions for the harmonic specialist development.

Definition of functional components of professional-pedagogical culture of the specialist underlines its multifaceted content and the need of its realisation. Each of the functions predetermines separate kinds of professional-pedagogical culture, which are definite subsystems that have their own components and elements. These functions include system of knowledge and system of values and also methods of activity as to solving adequate tasks and in its essence are professional-pedagogical competences of the physical training and sport specialist.

Key words: *culture, personality, structural and functional components, specialist, physical-training and sports activity.*

УДК 796.056-057.875:159.96

Андрій Титович

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-4283-4105

Ірина Востоцька

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-5684-1015

DOI 10.24139/2312-5993/2017.01/228-240

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СФЕРА В СПОРТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано роль індивідуально-психологічної сфери в спортивній діяльності спортсмена.

Мета статті: визначення прогностично-інформативних ознак психічного стану спортсменів, які можна використовувати для індивідуалізації їх тренувального процесу й оцінки успішності їх тренувальної діяльності.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; психологічне, педагогічне тестування; методи математичної обробки даних.

Результати дослідження .Аналіз особливостей мотивації дозволяє більш диференційовано та поглиблено вивчати джерело багаторічної екстремальної діяльності спортсменів, високої готовності до змагань, надмірної емоційної напруженості.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблено способи оцінки відповідності психічного стану спортсмена специфіці і конкретним задачам його рухової діяльності на тренувальному занятті.